

Muhi Béla*

Ribár Béla – egy példamutató életpálya

Megismerkedésünk története

A szabadkai Pedagógiai Főiskolán magyar nyelven diplomáztam fizika-kémia szakon 1970-ben, majd ugyanebben az évben beiratkoztam az újvidéki Természettudományi-matematikai Kar Fizika Tanszékének harmadik évfolyamára. Ebben az időben jött át ide Ribár Béla is a szarajevói egyetemről. Gyakran láttam őt, amint a folyosón átsiet a laboratórium irányába, kezében műszerekkel, lyukkártyákkal (régén ezeket használták a számítógépek). Megtudtam, hogy másodéven elektromosságtant és mágnességtant ad elő az általános fizika keretében. Nekem a főiskoláról elismerték ezt a tantárgyat, így nem hallgattam nála előadásokat.

Egy alkalommal, egyetemista kollégámmal magyarul beszélünk a folyosón és ezt Ribár tanár úr meghallotta. Visszafordult, odalépett hozzánk és megkérdezte, hogy mit tanulunk, hová valósiak vagyunk. Miután megtudta, hogy fizikát hallgatunk, behívott bennünket a dolgozószobájába, felajánlotta, hogy szívesen kölcsönadja a magyar nyelvű szakkönyveit, melyeket nagyon színvonalasnak talált. Ez a gesztus a részéről a későbbiekben hosszú évekre meghatározója lett tevékenységének, kettőnk kapcsolatának: a diáksegélyezés, az anyanyelvű tankönyvpótló kiadványok megjelentetése, a tehetséggondozás és a továbbtanulás támogatása konkrétabb formákat is öltött. Itt meg kell jegyeznem, hogy volt az egyetemen még néhány magyar nevű egyetemi tanár, szakmunkatárs, akik némelyike közvetlenül is foglalkozott velünk, de (akkor...) sohasem szólaltak meg magyarul.

Ribár Bélával közelebbi kapcsolatba akkor kerültem, amikor megkezdtem a diplomamunkám kidolgozását. Mivel a nukleáris fizika érdekelt, ebből a témakörből választottam témát, ami viszont azzal járt, hogy Belgrád mellett a vinci atomreaktornál hónapokig kellett volna méréseket végezni. Időközben Ribár tanár úr is ajánlott egy érdekes

---

* Muhi Béla, okleveles fizikus, Svetozar Marković Gimnázium, a Corvinus Egyetem konzulens tanára, Újvidék

témát, melyet helyben is ki tudok dolgozni, így átpártoltam hozzá, és végül nála diplomáztam. Az újvidéki Moša Pijade Gimnáziumban 1974 őszén helyezkedtem el, ahol később a tanár úr fiát, lányát, leendő vejét is tanítottam. Mind gyakrabban találkoztunk, szakmai téren is együttműködtünk. Az egyetemen közösen tartottunk magyar nyelven tanári továbbképzést a fizikatanároknak, a nyolcvanas évek elején mindketten kinevezést kaptunk, hogy bizottsági tagok legyünk a fizikatanárok magyar nyelvű államvizsgájánál stb.

Ribár Bélával kapcsolatos emlékek az egyetemen eltöltött évekből

A Tanár Úr zárkózott, mogorvának tűnő egyéniségnek látszott. De az csak a látszat volt, mert a munkáját nagyon komolyan vette és a „felesleges dolgokkal” (gondtalan csevegés a munkahelyen, kávézgatás a kantinban...) nem törődött. Viszont akivel megismerkedett, azt gyorsan elfogadta, jellemét tárgyilagosan ítélte meg és ennek alapján viszonyult hozzá. Egyike vagyok azoknak, akiket a bizalmába fogadott, gyakran megosztotta velem a gondolatait.

Emlegette néhányszor a Svájcban eltöltött éveket. 1966 szeptemberétől 1969 szeptemberéig a Svájci Nemzeti Alap ösztöndíjasaként a Berni Egyetem Kristallográfiai Intézetében végzett kutatómunkát, és 1969-ben német nyelven magna cum lauda osztályzattal védte meg ott a doktori értekezését. Sajnálta, hogy nem maradt kint, mert a tudományban gyorsabban haladt volna előre. Azt mondta, hogy elsősorban a feleségének (született Göttel Márta, fizika-kémia szakos tanárnő) volt honvágya, nem tudott ott beilleszkedni, ezért visszajöttek Szarajevóba. Habár az egyetemen jó feltételek között dolgozott, egy idő után Szarajevót is otthagya. Nekem őszintén elmondta ennek is az okát. Amikor a fia, Zoli az óvodából hazajövet egyszer azt mondta neki, hogy „apa, akarok med” (azaz mézet) – ekkor döbbent rá, hogy a gyerekek elveszíthetik anyanyelvüket, identitásukat, ezért visszaköltözött a Vajdaságba. Az újvidéki Természettudományi-matematikai Karon helyezkedett el. Itt egy eldugott szegletben (pontosabban az alagsorban a lépcsők alatt) egy félrerakott, ki nem csomagolt külföldi röntgendiffrakciós berendezést talált, melyet összeállított, elvégezte a beméréseket, és megkezdte a kristályszerkezet-kutatást, melyben korábban nagy tapasztalatokat szerzett. Megszervezte a kristályszerkezet-kutatási laboratóriumot és idővel fel-

nevelt és maga köré gyűjtött egy fiatal kutatógárdát. Jól ismerem ezeket a kollégákat, közülük többen tudományos fokozatot szereztek Ribár Béla vezetésével, némelyikük azóta egyetemi tanár lett.

Láttam, hogy a Tanár úr gyakran vált levelet külföldi kutatókkal, kristálymintákat kap, melyeket kivizsgál, majd az eredményeket rangos szaklapokban megjelenteti. Különösen jó szakmai kapcsolatot épített ki a Magyar Tudományos Akadémia Központi Kémiai Kutatóintézetének röntgen-diffrakciós laboratóriumával. Mindezen tudományos eredmények ellenére nem sikerült megkapnia a szűkebb szakterületéhez tartozó negyedéves tárgy, a szilárdtestfizika tanítását. Ezt nekem néha szóvá is tette, megemlítve, hogy főnökéhez képest jóval több tudományos eredménye van. Tanúja voltam annak, hogy a tanár úrnál magyarul is lehetett vizsgázni – egyébként igen szigorú, a tudást alaposan megkövetelő, végtelenül reális vizsgáztatónak számított.

Egyszer arról is beszélt, hogy annak idején a '70-es években őt is megkörnyékezték az egyetemi pártbizottság tagjai, lépjen be a kommunista pártba, ez csak jót tenne a karrierjének. Minden kommentár nélkül csak ennyit mondott: Nem! Az igenlő válasz talán hozhatott volna némi előnyöket a számára, de ezzel nem törődött. 1975-ben egyetemi rendkívüli tanárnak, 1980-ban pedig egyetemi rendes tanárnak nevezték ki. 1987-től a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja lett (ezt az intézményt a miloševići fordulat után megszüntették). 2001-től a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagja. Erről a tisztségéről később lemondott (!), hogy a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia újbóli megindításának egyik kezdeményezője és alapítója legyen, majd ennek 2004-től rendes tagja lett.

Munkahelyén 65. életévének betöltésekor 1995-ben nyugdíjazták. Az egyetemen ezzel gyakorlatilag szűkültek, majd megszűntek a lehetőségei a további tudományos munkához.

Külföldön elismert szakembernek számított

A Tanár úr végtelen szerénységére, zárkózottságára jellemző, hogy eredményeivel nem büszkélkedett, nem kovácsolt belőlük helyzetelőnyt megparancsoló tőkét. Tagja volt az *Annual of the Yugoslav Center of Crystallography* szaklap szerkesztőbizottságának, valamint számos hazai tudományos kongresszus szervezőbizottságának. Több éven

keresztül recenzense volt az *Acta Crystallographica* és a *Journal of Solid State Chemistry* rangos külföldi folyóiratoknak. Életrajzi, szakmai jellegű adatokat kértem tőle és hetvenedik születésnapjára egy cikket jelentettem meg a Magyar Szóban – sokan itt ismerkedtek meg először tudományos pályafutásával. Ebben az írásban úgy jellemeztem, mint „a vajdasági magyarság lelkiismeretét”, merthogy gyakran emelte fel szavát érdekünkben. Hetvenedik születésnapját az Újvidéki Diáksegélyező Egyesület szervezésében a Petőfi Sándor Magyar Kultúregyesület klubhelyiségében alkalmi műsorral ünnepeltük meg. Szabó Andrea végzős kémia szakos kiváló eredményű egyetemista a segélyezettek nevében megköszönte a Tanár úr tevékenységét.

A Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává 2004-ben nevezték ki.

Együtműködésünk a civil szféra területén

Az Újvidéki Diáksegélyező Egyesület egyik összejövetelén, 1993 őszén felmerült a hazai magyar nyelvű tankönyvek hiányának a problémája. Dr. Ribár Bélával közösen felvállaltuk, hogy megszervezzük a tankönyvpótló kiadványok megjelentetését. Rátermett pedagógusokat kértünk fel, hogy írják meg magyar nyelven a tananyagokkal kapcsolatos szövegeket, amikből azután össze lehet majd állítani a tankönyveket helyettesítő jegyzeteket. Azt terveztük, hogy támogatást szerzünk a füzetek sokszorosítására és azokat diáksegélyként díjmentesen osztjuk ki a tanulóknak. A Soros Alapítvány akkortájt Újvidéken megnyitott irodájának a vezetője, Végel László író rendkívül eredetinek találta az ötletet és maximálisan támogatta. Sikerült támogatást kapni az alapítványtól, a Családi Kör hetilap szerkesztősége pedig vállalta, hogy lapjukban mellékletként korlátozott példányszámban megjelenteti ezeket az Ismeretterjesztő Füzeteket. Novemberben már nyilvános sajtótájékoztatón tehetjük le az asztalra az első kiadványunkat: Biológia a szakiskolák első osztálya számára. Az indulás nem volt zökkenőmentes, „Fekete” felhők gyülekeztek felettünk, de később javult a helyzet. Az idézőjelbe tett szó egy újságíró névére vonatkozik, aki a szerb nyelvű tévéhíradóban igen rossz szöveggörnyezetben, azaz elítélő hangnemben mutatta be ezt az akciónkat. Az évek során több alapítvánnyal és kiadóval is együtmű-

ködtünk. Idővel a füzetekből szakkönyvek, hivatalosan is bejegyzett, ISBN számmal ellátott, színes fedőlapú kiadványok lettek: kisiskolásoknak szóló, általános és szakiskolai, illetve az egyetemi oktatás céljait szolgáló kiadványok, tanári kézikönyvek, szakszótárak stb. Legfőbb támogatónk a magyarországi Oktatási Minisztérium lett. A Tanár úrat gyakran lehetett látni a városban kerékpáron, amint könyvcsomagokat cipel.

A Jó Pajtás gyermeklapban *Híres magyar tudósok és feltalálók* címmel rovat indult, melyet dr. Ribár szerkesztett és engem kért fel, hogy rendszeresen hozzak életrajzokat. Valamivel később a Tanár úr az Újvidéki Rádióban egy programsorozat keretében a hazai tudósok szakmai életrajzát ismertette. A több mint tíz évig hetente folyamatosan futó Ismeretterjesztő Előadásorozatomban, az Újvidéki Színházban több előadást is elvállalt.

Amikor 1993 őszén Nagy Margit, a Gyermekrádió munkatársa szólt nekem, hogy a régió más térségeihez hasonlóan a Vajdaságban is meg lehetne alapítani a magyar pedagógusok egyesületét, Ribár Bélát hívtam segítségül, és mi hárman az M Stúdió klubhelyiségében lefektettük az alapjait és indítványoztuk a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének a létrehozását. Ennek keretében többek között *A természet egysége* címmel az Apáczai Nyári Akadémián akkreditált tanári továbbképzést szerveztem, ahol Ribár Béla több előadást is tartott, illetve vendégként gyakran megjelent az évek során. A most már tíz éves *GENIUS – a tehetséges diákokért* mozgalomnak lelkes támogatója volt, minden évben meghívtam, hogy legyen a központi diákverseny zsűrijének az elnöke. Az anyanyelvű oktatás, a szakemberképzés, értelmiségi utánpótlásunk nevelésének a kérdése mindig is fontos volt számára. A kisebbségi sors, az anyanyelv megőrzése, kultúránk ápolása azok a témakörök, melyek életének utolsó szakaszában különösen foglalkoztatták.

A sorskérdések megoldására tett próbálkozások

Ribár Béla mindig is tisztában volt azzal, hogy a kisebbségi sors bizonyos nehézségekkel jár, de ezt sohasem akarta elfogadni, minden jogot megkövetelt az egyenlőség és a demokrácia nevében. Gyakran

hangoztatta, hogy sohasem származott hátránya abból, hogy magyarul járta ki az iskoláit, sőt csak előnye, mert több kultúrát is megismerhetett. A többségi nyelvet el lehet, és el is kell sajátítani, ez nem lehet akadály a sikeres továbbtanulásnak. Gyakran mondta és egyik könyvének mottójául is írta azt, hogy „Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak” (Széchenyi). Odaadóan tevékenykedett az Újvidéki Diáksegélyező Egyesület élén, széleskörű ismeretségét kihasználva a világ minden tájáról igyekezett segélyeket, ösztöndíjakat megszerezni. Az amerikai Kovács Bélával magam is találkoztam, aki nemcsak támogató volt, hanem odakint a gyűjtést is megszervezte. Ribár Béla megoldotta a posztgraduális képzés támogatását szakkönyvekkel, sőt szakembereink külföldi tanulmányútjait is igyekezett megszervezni. Az általa alapított és vezetett Vajdasági Magyar Tudományos Társaság keretében összefogta a hazai magyar ajkú tudósokat, egyetemi tanárokat, kutatókat. E társaság nevében és munkatársai segítségével kiadványok megjelentetésén dolgozott, kongresszusokat szervezett, felhívásokkal és közleményekkel fordult a nyilvánossághoz. Egy szaknyelvi kérdéssel foglalkozó tanácskozársra engem is meghívott előadónak.

Megható volt, ahogy remegő izgalommal várta az anyaországi 2004-es népszavazást a kettős állampolgársággal kapcsolatban. A számítógépen keresztül ezt a levelet küldte el több száz anyaországi címre:

TISZTELT NEMZETTÁRSAIM, NYELVBÉLI TESTVÉREIM!

Szüleim még magyar állampolgárok voltak, akik nem hagyták el szülőföldjüket, és nem mondtak le magyar állampolgárságukról, hanem a határt vonták el fejük felett, és megfosztották őket a magyar állampolgárságtól. Nagyon sok délvidéki apja vagy nagyapja az első vagy második világháborúban vérét ontotta, életét áldozta hazájáért, Magyarországéért. És ezek utódai nem érdeklnek meg a magyar állampolgárságot?

A rokonaim, barátaim és ismerőseim körében senki sem akarja itt hagyni szülőföldjét, nem akarja senki munkahelyét elfoglalni az anyaországban! Nem akarja a magyar egészségügyet és nyugdíjalapot terhelni! Ezért tisztelettel kérem, hogy december 5-én IGENNEL szavazzon!

*Üdvözlettel
Ribár Béla akadémikus*

Miután az anyaország egyes vezető politikusai nyilvánosan is elhatárolódtak a kettős állampolgárság megadásának a gondolatától, meg egyéb körülmények is számunkra kedvezőtlen irányba terelték ezt az ügyet, a „magyar nép elutasító ítéletet hozott...” Ribár Béla a szavazás másnapján (2004. 12. 06.) ezt az elektronikus levelet küldte át hozzám:

Tisztelt Kolléga!

Pár héttel korábban a csatolt írásomat küldtem el kb. 200 magyarországi címre. Megható válaszokat is kaptam. Ma pedig a mellékelt levelet küldtem el magyarországi ismerőseimnek.

Üdvözlettel Ribár Béla

Tisztelt Nemzettársaim!

Köszönet mindazoknak, akik IGEN-nel szavaztak. Szomorú vagyok, hogy most az "anyaország" uralkodó pártjai mondták ki ránk az újabb átkos Trianont. Lelkükön száradjon! Szívmelengető volt részemre, amikor a néhai Antal József kijelentette, hogy lélekben 15 millió magyar miniszterelnökének tekinti magát. Ekkor ébredtem rá, hogy van anyaországom. A tegnapi szavazás után újra hazátlannak érzem magamat, mert a szülőföldemen, itt a Délvidéken vernek bennünket, az anyaországnak pedig nem kellünk!

Kellemes karácsonyi ünnepeket kíván Ribár Béla

Az áttelepülés, a szülőföld feladása, a kilátástalanság gondolatát határozottan elvetette

Nagyon szívós volt, rengeteget dolgozott, minden tennivalót azonnal meg akart oldani, semmit sem odázott el. A patópáli „Hej, ráérünk arra még!” nem róla szól. Még a hetvenes években biológia szakos kolléganőmtől megtudtam, hogy dr. Ribár Újvidék belvárosában kibérelte a kertjét és ott a családja számára zöldségféléket termesztett. Odahaza minden technikai jellegű tennivalót, javítást maga végzett el. Emelt fővel viselte el a sors kihívásait, kilátástalanságnak nála nyoma sem volt. Újvidéki lakásában, egy tömbház a 16. emeletén vészelt át az 1999 tavaszán végrehatott NATO bombázásokat. Napilapunkban azt is megírta, vízhiányos időben hogyan lehet lemosakodni tetőtől talpig egy liter víz-

zel. Azt tartotta, hogy itt kell maradnunk, itt kell megoldanunk boldogulásunk feltételeit. Visszaemlékszem arra, amikor a kilencvenes évek elején a tomboló nacionalizmus, a mozgósítások, a világsúcsot elérő infláció idején magam is elindultam külföldre munkát keresni, és onnan felhívtam őt telefonon, nagyon határozottan ezt mondta: ne tegye ezt, gondoljon a családjára, jöjjön vissza, szükség van itt magára! Visszajöttem – részben miatta is.

Az anyanyelvű oktatás, a magyar egyetem kérdése nagyon fontos volt a számára

A titoista rendszer utáni szerbiai fordulat nyitást, bizonyos demokratizálódást ígért. Többek között magyar politikai pártok, civil szervezetek alakulhattak, ki lehetett bontani a nemzeti zászlót, elénekelni a magyar himnuszt. Sajnos később olyan irányt vettek az események, hogy az ország felbomlott, válságos idők, tragédiák, háborúk jöttek. A rendszerváltás azért lehetővé tette, hogy pl. több szubjektum is foglalkozhatott az anyanyelvű oktatással, néhány fontos tanulmány, tervezet született ebben a témakörben. Felvetődött a magyar nyelvű egyetemi oktatás kérdése is. Ribár Béla sokat várt el az alakuló Magyar Nemzeti Tanácstól, az összetételére és programjára vonatkozóan is voltak konkrét javaslatai – kérdés, hogy mindezt meghallgatták-e, figyelembe vették-e. Kitartóan szorgalmazta a teljes anyanyelvű oktatást, a magyar egyetem megalapítását is.

A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság alapítója (1999) és első elnöke volt. A vajdasági magyar egyetem megalapításának a kérdése a VMTT által kidolgozott tervezettel, és a háttérrel képező rangos tagsággal komoly dokumentumot jelentett. A cél eléréséhez azonban a politikumnak, az általános társadalmi klímának, de az objektív feltételeknek is szerencsés konstellációja szükséges.

Ribár Tanár úr nagyon sokat tett a szakterületéért, fiataljainkért, egész közösségünkért. Bátor és erélyes kiállását ma is hiányoljuk. Tudományos és közéleti tevékenysége példamutató életmű. Világosak a célok, melyek megvalósításáért oly kitartóan küzdött, ezt a munkát érdemes folytatni.

A magam részéről igyekszem méltó emléket állítani őszintén tisztelt és szeretett Béla bátyámnak: a GENIUS tehetséggondozó mozgalom keretében az egyik fizikaversenyünket Ribár Béla akadémikusról neveztük el. A Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesületének keretében megfogalmazódott egy olyan cél is, hogy tiszteletünk jeléül Ribár Béla akadémikusnak egy mellszobrot állítunk.